

Р. СЛОВЦОВ МАКИАВЕЛИ

Превод от руски: Крум Йорданов, —

chitanka.info

Името на Макиавели отдавна е станало прозвище на лицемъри, предатели, безнравствени политици. За „широката публика“ Макиавели е теоритикъ и едва ли не изобретателъ на „макиавелизма“ — изкуство за политическа хитрости и лъжа, която не се гнуса отъ никакви срѣдства. Колко би се очудилъ скромниятъ секретаръ и дипломатъ на Флорентинската Синьория, ако би чулъ тѣзи сжждения за себе си, съ каквито сж пълни хилядитѣ книги, изучаващи неговия животъ и особено неговитѣ съчинения. Той би се очудилъ преди всичко на вниманието, съ което не се удостояватъ мнозина хора отъ неговия вѣкъ, съ които не би посмѣлъ да се равнява.

Николо Макиавели живѣлъ въ единъ отъ най-блѣстящитѣ и драматическитѣ периоди на европейската история. Между 1469 и 1527 г. — годинитѣ на неговото раждане и смъртъ — се заключава апогея на Ренесанса, политически и културенъ. На фона на военната борба, установяваща новото европейско равновесие и обгърнало съ особена сила Италия, на фона на великолепното изкуство, посрѣдъ тълпа крале, папи, принцове, кондотери, писатели, артисти, изпълнящи историческата сцена сжщо съ поразително изобилие на ярки и блѣстящи личности, — фигурата на Макиавели останала почти незабелязана за съвременницитѣ. Той билъ човѣкъ отъ мѣстния флорентийски кржгъ, макаръ и да обходилъ цѣла Европа, изпълнявайки дипломатическитѣ мисии на правителството на малката италиянска република и, може би, щѣше да изчезне за потомството, ако презъ последнитѣ си десетъ години отъ живота не бѣше помислилъ да събере въ малката си книга „Князътъ“, тѣзи политически правила, отъ които се ржководѣли всички „князе“, всички държавници на онова време.

Макиавели не изнамѣрилъ „макиавелизма“, той само пръвъ записалъ това, което правѣли, мислѣли и говорѣли политичитѣ на неговото време (дори и въ много по-късни времена). И книгата, която после толкова пжти била обявявана за страшенъ катехизисъ на злото, изчадие на политическия адъ, минала почти незабелязана при своето появяване. Макиавели я написалъ съ практическа целъ — да обърне върху себе си вниманието на урбинския херцогъ Лаврентий, този, чийто черти е увѣковечилъ Микелъ Анжело на знаменития мавзолей Медичи въ Флоренция. Макиавели билъ въ немилость и искалъ да получи отъ херцога нѣкаква служба. Това не му се удало. Херцогътъ не

обърналъ на просителя никакво внимание. Знаменитата книга даже не била напечатана докато билъ живъ автора. Приятелитѣ на Макиавели я чели въ ръкопись, но също равнодушно. По-голѣмъ успѣхъ ималъ другъ политически трактатъ на Макиавели — коментара къмъ Титъ Ливий.

Ние почти нищо не знаемъ за първитѣ тридесетъ години отъ живота на Николо Макиавели. Той билъ синъ на обеднѣлъ флорентински дворянинъ и детство и юношество прекаралъ въ родния градъ. Двадесетъ и деветъ годишенъ той постъпилъ на служба въ канцеларията на „Синьорията“ и билъ командированъ къмъ десетия магистратъ, който завеждалъ външнитѣ и военнитѣ работи на републиката. Въ продължение на 14 години, до като се не върнали на властъ Медичитѣ, той изпълнявалъ редица дипломатически мисии и почти презъ цѣлото време се намиралъ въ пътуване, — ту по Италия, ту по другитѣ страни на Европа. Флоренция воювала съ Пиза, папитѣ водѣли война ту въ съюзъ, ту противъ Франция, Испания, италианскитѣ държавици враждували помежду си. За дипломатическа работа се откривала широка арена, но интересно е, че на тая почва флорентинския посланикъ не проявилъ никакъвъ особенъ „макиавелизъмъ“. Той билъ честенъ, рѣдко даже честенъ човѣкъ по това време, преданъ на интереситѣ на своята държава, уменъ, наблюдателенъ и Синьорията ценѣла въ него, изглежда, преди всичко качествата на чиновникъ, на когото напълно може да се довѣри.

Службата била зле платена и твърде често Макиавели оставалъ безъ пари въ своитѣ дипломатически пътувания. Молбитѣ за получаване суми за командировки и представителство изпълватъ писмата на Макиавели до Синьорията. „Ние ще отпътуваме отъ Лионъ, вѣроятно, утре, пише, напр. Макиавели презъ време на своята първа мисия при френския дворъ (1590 г.). Закъснението стана, защото пристигнахме безъ всѣкакви срѣдства. Трѣбваше да се намѣрятъ коне, дрехи, слуги. Малката ни заплата и голѣмитѣ разходи, които сме принудени да правимъ, ни поставятъ въ тежки затруднения.“ А между другото противницитѣ на флорентийцитѣ — пизанцитѣ, които също търсели подкрепата на френския кралъ, действували съ най-сигурното оръжие — дукатитѣ. „Нека ни позволи Синьорията да ѝ напомнимъ, че е необходимо да намѣримъ приятели тукъ, които биха се заинтересували отъ нашитѣ работи по съображения много по-силни,

отколкото обикновенната дружба“ — пише Макиавели въ друго писмо. Следъ две години, изпратенъ при Цезарь Боржиа, когато последниятъ започналъ завладяването на Италия, Макиавели отъ Милано моли Синьорията да му изпрати пари. „Нѣма съ какво да храня своитѣ трима слуги и три коня, които не могатъ да живѣятъ само съ обещания. Азъ вече похарчихъ 70 дуката и почнахъ да правя дългове. Азъ мога да живѣя за смѣтка на двора, но това не съответствува на моето достойнство, нито на характера ми. Представете си какъ съмъ удовлетворенъ по необходимостъ, искайки три дуката у одного, четири у другиго.“

Мисията на Макиавели при Цезарь се продължила три месеца и за своитѣ преговори съ него посланикътъ подробно донася на Синьорията. Срецитѣ между тия двама хора иматъ почти символиченъ характеръ за епохата. Въ действителностъ наредъ съ сина на Александръ Боржиа, за когото папата готвѣлъ корона на новия Цезарь, флорентийския секретарь билъ скромна фигура. „Той е срѣденъ ръстъ, слабъ, съ малка глава и остро, сухо лице, кждето се издаватъ костеливи ябълки. Има черни, пронизателни очи, винаги е живъ и обича и умѣе да говори. Цезарь мжно ще се убеди, само съ обещания за дружба. На въпроситѣ на Цезарь, Макиавели отговаря уклончиво и следъ всѣки разговоръ пише подробни донесения на началството“.

Дипломацията, която можела да удовлетвори всѣка истинска „макиавелистическа“ натура, не се харесвала на флорентийския посланикъ. Презъ време на почти всѣка своя мисия, той молелъ часъ по-скоро да го върнатъ. Военното дѣло много повече привличало Макиавели. Въ края на XV вѣкъ Италия била пълна съ „кондотери“, началници на наемни отряди, сражаващи се на оная страна, която по-добре плаща. „Тѣзи командири, — пише после Макиавели, — прибѣгваха къмъ хиляди хитрости, за да продължатъ войната, и когато мирътъ, най-после настѣпвалъ, тѣ събирали своитѣ хора и ограбвали цѣли провинции“. „Сражението, — говори той на друго мѣсто, — не представлява никаква опасностъ. Сражаваха се винаги на коне добре защитени отъ ударитѣ и, ако попаднатъ въ пленъ, то живота имъ бѣше обезпеченъ. Пленниците ги пускаха много скоро. Нека града се бунтува двадесетъ пжти, той никога не бива разрушаванъ; жителитѣ си запазватъ своето имущество, и единственото нѣщо, което ги заплашва — това е контрибуцията“. Макиавели добре познавалъ цената на

наемната войска отъ чужденци и следъ дълги усилия той успѣлъ да убеди Синьорията да образува армия отъ флорентийски поданници. Цѣлата зима на 1506 г. той прекаралъ въ пѣтуване по републиката, вербувайки хора и образувайки отъ тѣхъ полкове. Ролята на организаторъ на армия му се харесвала много повече, отколкото дипломатическата кариера, и Синьорията му указвала въ това поприще пълно довѣрие. Новата армия, при първитѣ боеви изпитания, не оправдала надеждитѣ.

Макиавели, впрочемъ, билъ скоро отзованъ отъ своята любима работа. Синьорията го изпратила посланикъ при папа Юлий II, приемника на Александръ Боржиа, който продължавайки дѣлото на Цезаръ Боржиа, искалъ да възвърне подъ властѣта на светия престолъ откъснатитѣ се италиянски земи. Папата искалъ отъ Флоренция разрешение да премине презъ нейната територия съ свойтѣ войски и да му отстъпи кондотера Марко Колона, който служелъ у Синьорията. Макиавели много видѣлъ презъ своя вѣкъ, но самия папа да трѣгва на воененъ походъ начело на свойтѣ войски, това било невиждано до тогава зрѣлище. Юлий II започналъ похода следъ като поржчалъ преустройването на черквата Св. Петъръ по плана на Бралсанте и поржчалъ на Микелъ Анжело направата на своята бждеща гробница. Седемдесетгодишенъ старикъ, той ездилъ на конь, облѣченъ въ простъ стихаръ. Следъ него вървѣла свитата и 22 кардинали. Предъ папата носели Разпятието и чашата съ Светитѣ дарове. Макиавели въ свойтѣ доклади описва този удивителенъ походъ презъ цѣла Италия. При всѣка почивка се появявали всевъзможни лъжливи слухове. „Моя длъжностъ, — пише Макиавели, — е да слушамъ всички и да говоря на всѣкому, че той е правъ. Азъ действамъ така, понеже не ми е още ясно, какво именно е угодно на правителството на ваша свѣтлостъ и азъ не зная, какви сж вашитѣ намѣрения“.

Обширнитѣ доклади на Макиавели сж пълни съ много интересни наблюдения за странитѣ, които е посещавалъ. Следъ четвъртото пѣтуване въ Франция той нахвърля цѣла „Картина на Франция“, характеризира я като „приятна страна и съ лекъ животъ“. Въ Германия го поразява редътъ и стабилността на държавнитѣ учреждения и Макиавели се интересува изключително отъ нравитѣ, економическия и политическия животъ на народитѣ. Той е съвършено равнодушенъ къмъ природата и изкуството.

Дипломатическата кариера на Макиавели се свършила следъ възвръщането на Медичитѣ. Той попадналъ въ затвора заедно съ другитѣ деятели на републиканския режимъ, но билъ скоро освободенъ. Върху него не тежали никакви грѣхове и Медичитѣ не могли да иматъ нищо противъ него. Той се заселилъ въ своята малка вила, не далечъ отъ Флоренция. Селската пустота, нуждата, отсъствието на общество го угнетявали. „Азъ се старая да попрѣча на моя мозъкъ да плесеняса, — пише той на своя приятелъ и покровителъ, Ветори. — Вечерь, връщайки се въ своя кабинетъ, азъ свалямъ отъ себе си, нечиститѣ и прашни селски дрехи и обличамъ придворния или служебенъ костюмъ. Съ него азъ прониквамъ въ древното святилище на великитѣ хора отъ древността“. Макиавели не блаженствалъ отъ четенето на древнитѣ автори. Той съобщава на Ветори въ едно писмо отъ 10 декемврий 1513 г., че е написалъ една книга, отъ която Медичитѣ могатъ да видятъ, ако пожелаятъ да я прочетатъ, че не е проспалъ 15 годишния животъ, посветенъ на държавни работи. Всѣки е длъженъ да се възползва отъ човѣка, отдавна имащъ такъвъ опитъ. Лаврентий Медичи, на когото Макиавели посветилъ своя трудъ „Князътъ“, може би, и не прочелъ книгата.

Когато, следъ смъртта на Лаврентий, начело на управлението застаналъ неговия братъ, кардиналъ Юлий Медичи, той се обърналъ къмъ известни флорентийци, въ това число и къмъ Макиавели, за съветъ, какъ да организира управлението, а следъ нѣколко време бившия секретаръ на Синьорията получилъ и една скромна дипломатическа служба. Въ това време започнала и истинската литературна кариера на Макиавели. Юлий Медичи му поръчалъ да напише историята на Флоренция. Той започналъ работата въ 1520 г., и въ сжщото време една любителска трупа играла неговата комедия „Мандрагора“. Пиесата, написана на рискованъ, по сегашни разбирания, сюжетъ имала толкова голѣмъ успѣхъ, че папа Левъ X повикалъ въ Римъ артиститѣ, за да види пиесата. За нея нѣкой казалъ, че това е комедия на онова общество, трагедията на което се явява „Князътъ“. Макиавели проявилъ тукъ истински талантъ на драматургъ, и Волтеръ поставялъ „Мандрагора“ по-високо отъ пиеситѣ на Аристофана.

Политиката на Медичитѣ, особено външната, създавала много недоволства, и на 26 априль 1527 г. избухналъ бунтъ. Медичитѣ

успѣли да го потушатъ, но на 16 май тѣ били изгонени и била провъзгласена републиката. Макиавели се намиралъ въ това време въ Чивита-Векиа, наблизю до театъра на друга много по-потресающа драма — разграбването на Римъ отъ германски и испански войски. Въ допълнение на бедствието чума опустошавала Италия. Само въ Флоренция умирали ежедневно до 300 души. Бавно, възседналъ на муле, съпровежданъ отъ своя слуга минавалъ Макиавели, за последенъ пжтъ връщайки се въ Флоренция, презъ своята прекрасна родина. Той чувствалъ пристѣпа на болестъта, старческата отпадналостъ, вълнувайки се отъ неизвестността, която го очаква при новия порядъкъ. Него го очаквало недовѣрието на републиканцитѣ къмъ републиканеца, служещъ после на Медичитѣ, очаквала го месецъ следъ завръщането си дома и смъртъта.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.